

sukuuni, en osannut lohtia, enkä voinut voittaa mahdolltomia.

Sunnuntai tuli. Minä tulin ennen puoltapäivää vielä keskustelemaan muutamista seikoista päätöselityksessä, ja tapasin valtionneuvoksen lukemassa Lehnberg'in postillaa. Tunnettehan Lehnberg'in: kaunis kuori kaunopuheliasuutta, eikö niin? Juuri sopivaa lukemista, ajatuksen muualla käydessä. Neiti Matilda istui isänsä luona. Hän oli penseä ja umpimielinen, niin kuin oli ollut kihlauksestaan saakka kreivi R:n kanssa. Ei mikään voinut enää tuottaa hymyä hänen huulillensa taikka kyynelettä hänen silmänsä. Hän istui tuossa vasemman ikkunan vieressä; isänsä kirjoitus-pöydän edessä, joka seisoi keskellä laattiaa, jossa nyt on tuo ympyriäinen pöytä; sohva oli täällä oikealla puolella, nuot vanhat kuvat riippuivat silloin niin kuin nytkin vastapäätä.

— Ne ovat ison-isäni ja ison-äitini, — selitti parooni H. nuorempi.

— . . . ainoastaan tapetit ovat muutetut . . . Minä näen ne vielä edessäni: tuossa sen vanhan diplomaatin, hengetön postilla edessänsä, josta hänen väsynyt sielunsa turhaan etsi lepoa ja nöyryyttä, — tuossa nuoren, ja puolittain lakastuneen tytön, tyhjin puolikuollein sydäminensä, joka tuskin tuntui enää tykkyttävän, eikä enää löytänyt vastausta taivaasta eikä maasta. Oh, mitä en olisi antanut taitaakseni tällä koetuksen hetkellä tarjota heille pisaraakaan iankaikkisen elämän vettä, joka yksinään sammuttaa palavaa janoamme ja on voimallinen täyttämään epäilevän ihmis sydämmen ääretöntä tyhjiyttä! Mutta minulla ei ollut sitä kyllin jakaakseni toisille, ja jos minulla olisikin ollut, en olisi rohjennut tarjota sitä heille. Minä epäilin . . . Sovelias hetki kului, ja kummitukset syöksyivät tuohon tyhjiään sijaan.

Valtionneuvos H. nousi istualta, tarttui käteeni

ja sanoi hyvin arvokkaasti: ei siis ole yhtään toivoa enää!

Mitä oli minun vastaaminen? Luullakseni virkahdin jotakin, ett'ei *Jumala* sallisi silmin-nähtävää vääryyttä.

Hän vastasi: ystäväni, olette oikeassa; on *Jumalaakin!*

Neiti Matilda nosti tässä kylmät valottomat silmänsä ja sanoi melkein ylenkatseella: se on *Sallimuksen* tahto! — Hän oli astunut kuningatar Kristiinan kolmea tunnettua astinta alaspäin, mutta hän ei seisahtanut siihen. Nainen tunkee syvälle sydämmen asioissa, — ja usko on sydämmen asia.

Hänen vielä istuessaan, käsi nojattuna mustia hiuksiansa ja ajattelevaa otsaansa vastaan, saivat ruskeat silmänsä äkkiä vähän entistä vilkkauttansa ja uhkea hymy alkoi näkyä hänen kauniilla huulillaan. Uskalias, julkea ajatus leimahti hänelle mieleensä ja antoi jälleen hänen hengellensä entisen jänteveyyden. Isäni, huudahti hän, kutsuttakaamme tänne Rödler! —

Kuka oli Rödler? Eräs onnen-kokia, muskantti, jonka työnä nykyään oli soittaa violoncellia saksalaisen opera-joukon seurassa, joka silloin luullakseni ensikerran viehätti Helsingin taidenauttijoita. Tämä mies ei ollut mikään tavallinen ihminen ja oli tietysti ollut monenkaltaisissa kohtauksissa, vaikka ei niistä paljon tietty. Kuiskuteltiin hänen olevan Puolalaisen aatelmiehen ylevää sukua ja olleen Napoleon'in palveluksessa, mutta jonkun kaksin-taistelun eli kukaties muiden vielä arveluttavimpien syiden tähden ajetuksi maanpakolaisuuteen ja nyt täytyvän kuleksia vieraalla nimellä. Hän oli kauan oleskellut itämailla ja puhui sujuvasti, en tiedä kuinka monta elävää kieltä. Muuten hän oli noin neljän-kymmenen paikoilla, musta silmänsä alta, pulskea vartalolta, osoittaen villiityneitä jälkiä kauniista miehuudesta ja käytöksen jaloudesta. Vaikk'ei

hän enää ollut nuori ja vaikka maineensa oli jokseenkin epäiltävä, oli hänessä paljo, mikä miellytti naisia, johonka tuli päälliseksi luulo hänen osaavansa lumoa henkiä.

Rödleristä kerrottiin melkein yhtä ihmeteltäviä juttuja kuin nykyään Home'sta. Hän rentusteli aika lailla, ja sepä oli tietysti syynä, minkä tähden hän nyt oli pienessä opera-soittokunnassa, vaikka toiset lukivat hänen perikatonsa onnettoman rakkauden seuraukseksi. Mutta kuinka paljon hän oli päähtynytkin, ei hän milloinkaan uhottanut yösydännä, kellon lyödessä kaksitoista, vetää pientä kultaista lyömä-kelloa, jonka oli pitänyt tallella entisestä varallisuudestaan. Silloin sanottiin kellon soineen outoa, surullista säveltä, ja Rödler vaipui sill' aialka muutamaksi minuutiksi syvään synkkämielisyyteen, josta ei kukaan voinut herättää häntä, jonka perästä hän taas nousi niin selkeänä päästänsä, kuin olisi hän paastonnut kolme päivää. Minä puolestani näen siinä ainoastaan tavallisen muistutteen Schiller'in tai muiden henkien-näkiöistä. Oudompaa oli, mitä juteltiin hänen soitannostansa. Hän oli mestari soittamaan violonsellia, mutta vielä suurempi sitraa käyttämään. Tällä tunteikkaalla ja synkkämielisellä soittimella hän taisi soitella ihmeellisiä säveleitä ja näille hän lauloi väliin villin, oudon nuotin vieraalla kielellä. Silloin kuului, sanottiin, joka haaralta salainen kaiku; seinät näyttivät elävän ja huokaavan; huonekalut liikkivat tahtia myöten; ikkunan ruudut helisivät ikään kuin särkymäisillään; ovet aukenivat ja menivät kiinni itsestensä; ruumiittomia hahmuja luikahteli seinillä ja kalmankarvaisia kasvoja tuijotteli ikkunaverhojen takaa. Näitä sekä muita ilmiöitä sanottiin usein ilmestyneen Rödlerin öisillä juomingeilla ja loppuivat tavallisesti siihen, että juomatoverit, äkkiä selkeiksi muuttuneina, läksivät pakoon, tuntien paholaisaurun heitä ta-

kaa ajavan kadulla. Se ei kuitenkaan estänyt, että he toisena päivänä saivat maksaa rätiukkinsä.

Sellainen oli se mies, jota neiti Matilda esitti apulaiseksi sitä vastaan, jota hän nimitti sallimukseksi. En moiti hänen isäänsä, että suostui siihen. Juureton levä-kasvi ajelee meren aalloilla, kunnes tapaa haaksihylyn palasen, yhtä tuettoman kuin sekin, ja kietoo itsensä kiini siihen. Valtioneuvos H. otti Rödler'in viimeiseksi turvaksensa; tyttärensä taas valitsi hänen uhalla. *Sallimus*, oli muka rautakouralla raadellut hänen sydämensä kevään ensimmäistä kukoistusta; hän tahtoi kostaa tätä hirmuvaltaa ja sen vuoksi hän kutsui aaveilukset avuksi.

Minä läksin pois täydessä päätöksessä olla palaamatta ennen kuin arpa olisi heitetty ja asia ratkaistu. Mutta samana päivänä illalla sain kirjeen Hämeenlinnasta ja odottamattoman tiedon, että siellä olevasta maankansliasta oli löytynyt vanha verokirja, johon ennen mainittu virkamies vainaja oli kirjoittanut saaneensa sittemmin valtioneuvos H:lta muutaman summan Venäjän hopeata, vastaavan lähes puolta kruunun velkomaa (toinen puoli kassaa oli ollut Ruotsin rahaa). Tämän iloisen sanoman kanssa kiiruhdin kohta valtioneuvoksen luoksi.

Kello oli 10 ja 11 välillä illalla. Minua laskettiin saliin; mutta työhuoneen ovi oli salvattu sisäpuolelta, ja minun täytyi varrota. Kuulin ääniä, enkä voinut epäillä Rödlerin olevan täällä. Vähän ajan kuluttua alkoi hän soittaa. Olin kuulut hänen violonsellinsä, vaan en koskaan sitraansa. Se oli heikko-ääninen soitin, jonka säveleillä alussa ei ollut mitään eriskummaista.

Kun varovaisuus esti koputtamasta ovelle, istahdin sohvalle ja a'ioin odottaa, mitä oli tuleva. Yksi ainoa lamppu paloi salissa valaisten himmeästi Kustaa III:n hyvin tunnettua kuvaa seinässä vastapäätä.

Vasten tahtoani täytyi minun kuunnella jo-

kaista ääntä sisä-huoneesta. Sitran ääni vahvistui vähittäin, jota seurasi viimein jokin laulun-tapainen tai ennemmin luenta-laulu, jonka sanoja en voinut ymmärtää. Se oli outo villi nuotti, jonka kaltaista en ole kuullut koskaan ennen taikka jälkeinpäin; milloin uhkaava ja uskalias, milloin lempeä ja rukoileva, mutta kaiken sen aikaa yksi-jonoinen niin kuin ne laulut, joilla venäläinen sotamies ilmoittaa sydämensä aavehtivia huokauksia ja toiveita. Yö, hiljaisuus, yksinäisyys, lampun himmeä valo ja salaiset vehkeet lähimmäisessä huoneessa, kaikki yhteensä teki laulun tenhollisemmaksi ja vaikutti kuvitukseen. Kohta rupesi minunkin haaveeni pahasti ilveilemään kanssani. Olin muka kuulevinani sieltä sisästä noita selittämättömiä huokailevia kaikuja, joiden sanottiin seuraavan Rödlerin laulua ja jotka niin usein olivat kauhistaneet hänen juoma-seuraansa. Muistutelllessani kaikkia niitä kummas-tuttavia juttuja, kammostutti minuakin selittämättömällä tavalla. Joka tuokio odotin kuulevani oven aukenevan tai ikkunain helisevän. Oli tosiaankin mielestäni niin kuin olisi huonekalut ruvenneet liikkumaan, lyöden tahtia nuottiin, ja luodessani silmät Kustaa III:n kuvaan, näin selvästi sen kasvojen elähtelevän, huulten hymyilevän ja noiden suurten, nerokkaiden silmien katselevan minua ihmeen elävästi, tuttavasti, melkein kujeellisesti. Näönhauraus tuli niin suureksi, että pimitti ja pyörytti silmiäni; kaikki seinät ja nurkat kaikuivat, hahmuja vilahti ohitse tavoittaen hiuksiani, käsiä ojentui tarttuen minun käsiini, kalmankarvaisia kasvoja kurkisteli ikkunaverhojen takaa, katsellen minua irvistelevin silmin. Minä juoksahdin pystyyn tietämättä enää, mitä tein, selittämättömän kauhistuksen tunto valloitti minut; minä aioin paeta, vaan en voinut, jäin keskelle laattiaa seisomaan voimattomana pääsemään paikalta, ja kylmä väristys kulki ruumiissani . . .

Samassa aukeni sisähuoneen ovi ja neiti Matilda tuli ulos kovin kalpeana, mutta ilman pelon merkittä. — Vettä! huusi hän; isäni ei voi hyvin.

Minä sain heti järkeni jälleen ja kiiruhdin sisään. Vanha herra oli mennyt tainnoksiin, vaan se oli pian katoava puhti; hän tointuikin kohta saatuaan raikasta vettä. Hänen viereksensä samassa paikassa, jossa minä nyt istun, istui Rödler ikäänkuin horrokseen vaipuneena, silmät auki mutta tuijottamassa, oikea käsi niin kuin puuduksissa sitran kielien päällä. Hänen lyömä-kellonsa soi vielä; sävel tuntui niin kuin piiloitetun soitto-tuosan ääni; sama nuotti, jonka oli sitrallakin soittanut. Minä katsoin kelloani, se osoitti puoli-yötä. Katselin huonetta: ei mikään ollut muuttunut. Huonekalut seisoivat hiljaa paikoillansa, vanhat kuvat olivat liikkumattomina kehyksissään, ei mitään outoa ollut nähtävänä ikkuna-verhojen takaa.

Vähän ajan kuluttua heräsi Rödler ikään kuin unesta, pyhkäsi kädellä otsaansa jaanoi hilpeästi ja luontevasti anteeksi tätä, jota hän nimitti hetken hajamielisyudeksi. Valtioneuvos näytti hämmästyneeltä, neiti Matilda liikutetulta; minun läsnä-oloni oli heille haitaksi. Ei sanaakaan vaihdettu Rödler'in näin myöhäisestä olosta täällä, ja pitkä, synkkä vieras lähti kohta pois, kumartaen niin teeskentelemättömästi, niin täydellisesti herras-miehen tapaan, että kysyin itseltäni, kuinka tämä oli mahdollista näin eriskummaisen tapauksen perästä, joka vähää ennen epäilemättä oli tässä huoneessa tapahtunut.

Minä riensin mainitsemaan tuota Hämeenlinnasta saatua tietoani, ja tämä liikutti hartaasti vanhan miehen mieltä. Ystäväni, sanoi hän ja tarttui käteeni, te lahjoitatte minulle puolet omaisuuttani ja toivoni mukaan koko kansalaisarvoni. Älkää kysykö, mitä täällä on tapahtunut; olkoon se teille kylläksi, että nyt olen varsin vakuutettu

kuitin kadotuksesta. Minä tiedän päälliseksi, ett'ei kuittia *ole milloinkaan kirjoitettu*; se on luvattu minulle, mutta minua on petetty. Arvattavasti ei ole voitu jättää kirjoittamatta tuota venäjän hopearahaa verokirjaan ja sen vuoksi on saatu tytä puoleen summaan. — Kunniani on kumminkin pelastettu tuon todistuksen kautta, ja lopun maksan minä mielelläni. Olin toivonut jättää tyttärelleni melkoisen omaisuuden; mitä jää jäljelle on kuitenkin riittävä hänelle, huoletonna elää; ja hän on tuleva onnelliseksi tulevan miehensä kanssa.

Näissä sanoissa oli lempeys ja arvollisuus semmoinen, joka olisi ansainnut paremman kohtalon.

Neiti Matilda ei ollut mikään tunnoton, kiittämätön tytär, mutta tarvitsi jotakin, joka olisi täyttänyt hänen tyhjän sydämensä, ja valitettavasti ei isänsä eikä kreivi R. voineet täyttää tuota vajavaa sijaa hänen innokkaassa, voimakkaassa ja runsaasti lahjoitetussa, mutta väärään suuntaan johdatetussa naissydämissään. Hän vastasi hajamielisesti: niin kyllä, isäni! Ja minä läksin pois miettien missä hänen ajatuksensa lienevät liikkuneet tällä hetkellä.

Toisena päivänä lykättiin asia taas toistaiseksi verokirjan tähden, ja riita-asia päättyi jonkun ajan kuluttua niin, että valtioneuvos H. sai maksaa loppusumman sen kursin jälkeen, joka oli ruotsin rahalla kohta sodan lakattua.

Koska tämä kurssi oli tavattoman alhainen, ei vahinko ollut niin suuri kuin oli pelätty, ja siveydellinen voitto jäi meidän puolellemme, kun yleisön mieli tuli vakuutetuksi, ett'ei valtioneuvos H. vaan mainittu, nyt kuollut virkamies oli rahat tuhlanut. Mitä kuittiin tulee, olen kauan tietämättömyydessä, mikä sinä merkillisenä sunnuntai-iltana oli uskottanut valtioneuvosta, ett'ei sitä koskaan olisi kirjoitettu, joka minusta oli tuskin uskottavaa. Vasta monta vuotta siitä sain kuulakseni Rödlerin jossakin tilaisuudessa, kun viina

oli hellittänyt hänen kielensä, kertoneen, kuinka hän valtioneuvos H. luona oli lunonut esiin hengen. Se henki oli tietysti tuo virkamies vainaja, joka oli tunnustanut petöksensä ja sanonut, ett'ei kuittia ole ollutkaan. Rödler'in läsnä-olo, kummitukset ja tuon vanhan miehen taintuminen oli siis oleva välittömässä yhteydessä tämän tunnustuksen kanssa.

Paljoa enemmän kuin kummituksiin oli mieleni kiinnitetty toiseen tapaukseen, joka myös oli läheisessä yhteydessä näitten tapausten kanssa. Minä nä'in tästä edes harvoin neiti Matildan, mutta tiesin hänen saaneen isänsä vielä viivytämään tuota jo määrättyä häpäivää. Luonto näkyi yhdistäneen tähän erinomaiseen tyttöön miehen levottomasti tutkivan hengen ja naisen yhtä levottoman, hylätyn sydämen. Hän ryhtyi nyt henkensä kaikilla voimilla tutkimaan salamietteisii tieteitä, luki Alberto Magnoa, Kabbalaa ja Cagliostron historiaa sekaisin, samalla aikaa kuin jumalisen Jung'in kuuluisaa henki-oppia. Rödler oli hänen opettajansa eli ehkä enemmän mielenheimolaisensa, ja hellällä isällänsä, joka ei saattanut olla näkemättä tätä vaaraa, ei ollut rohkeutta tai voimaa estääksensä sitä. Matildan maine alkoi loukkautua kansakäynnistä tämän, sellaisessa huudossa ja tilassa olevan, miehen kanssa. Eipä pysynyt kauan salattuna, että noita salamietteisii tutkimisia jatkettiin yön-aikana ja ovet suljettuina; ja kun päälliseksi Rödler jäi kaupunkiin opera-joukon lähdettyä, kuiskuteltiin pian kummallisia juttuja, jotka viimein tulivat valtioneuvoksen korviin. Huolellinen isä päätti kerrassaan lopettaa panettelemiset, kutsui kreivi R:n, joka oleskeli Ruotsissa, ja määräsi Lokakuun 15 päivän peruuttamatta häpäiväksi. Tahdon olla lyhyt; asia on luultavasti aivan tuttu. 14 päivä Lokakuuta katosi neiti Matilda H. tietämättömiin, ja muutaman ajan perästä saatiin kuulla hänen sekä Rödler'in pur-

jehtineen avonaisella virolais-venellä Rääveliin ja sieltä englantilaisella laivalla Amerikkaan. Isälensä hän jätti lyhyen kirjeen, jossa anoi anteeksi, että hänen oli täytynyt paeta. Hän tiesi, kirjoitti hän, ettei isä koskaan olisi suostunut hänen naimiseensa sen ainoan miehen kanssa, joka ymmärsi häntä, ja joka taisi tehdä hänet onnelliseksi; hän oli nyt muka sellaisen voiman omistaja, joka ylenti hänet onnen kohtalon yli j. n. e. Kreivi R:stä hän ei kirjoittanut sanaakaan.

Valtioneuvos H. ei elänyt kauan tämän perheellisen murheen jälkeen. Hän kuoli järkähtämättömänä uskossansa järjen johtoon, käskettyänsä vähäistä ennen kamaripalveliansa ottamaan pois kuoleman-lastua kynttilästä, koska se merkitsee jonkun kuolevan. Hänen tyttärensä sannottiin jonkun aikaa loistaneen Amerikassa nerollansa, kauneudellansa ja tavattomalla tiedollansa. Avioliittonsa oli lapseton ja onneton; miehensä jätti hänen, jonkun ajan hän elätti itseänsä sanomalehden kirjoittamisella New-Orleansissa, ja kuoli viimein höyrylaivassa, joka räjähtyi ilmaan Mississippivirralla. Rödleristä tiedetään vain sen verta, että hän aina eteenkinpäin oli huudossa henkien lumoamisestansa ja oli luultavasti Home'n edelläkäviiä, mikä ei kuitenkaan voinut estää häntä saavuttamasta surmansa tappelussa Intiania vastaan Floridassa. Helsinkiin hän jätti omituisen muiston. Täällä oli harvassaan sitroja, mutta sitä enemmän kitarreja, ja vielä kymmenen, viiden toista vuoden kuluttua siitä kuin Rödler'in sitra nostatti niin paljon huhua, oli jokaisella, joka tahoi kuulua hyvään seura-piiriin, erinomainen kiihko soittaa kitarria.

Tähän lopetti assessori L. kertomuksensa. Tuskin olisit enää tuntenut tuota pientä kuivaa

ukkoa, jonka tavallinen ulkomuoto oli kankea ja vähän teeskelty ja koko olento hiljainen ja karttavainen. Häntä elähytti nähtävästi joku suuri ajatus, joka oli kertomuksensa pohjana ja tietysti perusjohteena hänen elämässänsä. Sanansa saivat toisinaan terävyyden semmoisen, joka hämmästytti niitä, jotka tunsivat hänen tavallisen häveytensä, väliin kävivät niin lempeiksi, että kyyneleet tulivat hänelle silmiin. Kauan kovettunut kuori hänen sydämensä ympäriltä näytti auenneen; muisto oli herännyt, joka johdatti häntä, tavallisen sananvaihto-piiriänsä ulommaksi ja vei hänet muassansa. Hän ei ollut virkannut sanaakaan omista tunteistansa, ja kuitenkin huomasivat kaikki hänen rakastaneen tuota eriskummaista, oikullista, kaunista tyttöä, vaikka toinen syy, hänen järkähtämätön mielipiteensä, nyt pakoitti häntä sitä tuomitsemaan niin ankarasti ja kuvailemaan niin eduttomassa valossa. Hän oli vanha nuorimies: kukaties oli tämä salainen, eikä milloinkaan ennen aavistettu rakkaus ollut ainoa hänen elämässänsä, ja kuitenkin hän oikeutta istui siinä asiassa, hiukkaakaan poikkeematta siitä, mitä hän piti omantunnon velvollisuutena. Tämäkin kuivettunut vanha sydän oli siis kerran uneksिनut onnellisuutta, toisen kerran taas, näiden unelmien kadottua, ollut vajaa ja tyhjä; mutta se oli viimein löytänyt tarkoituspärrän ja saanut sisällön; se täyttyi täyteensä vahvalla uskolla ja tykytti lämpimästi vielä, vaikka jo aikoja sitte oli surkastunut.

Isäntämme parooni H. oli hämillänsä ja liikuttuna. Hän ehkä katui, että oli sallinut kertoa tätä juttua, joka niin läheltä ja arasti koski hänen perheensä historiaan. Päälliseksi oli siinä paljon, mikä soti hänen ajatuksiensa vastaan. Hän virkkoi nyt vähän narkästyksissään:

— Assessori hyvä, tuo kaikki lienee tekoasiain puolesta totta, sitä en tahdo kieltää, vaikka

te kerrotte minulle tapauksia syinensä perusteina, joista minä, johon ne kumminkin jotenkin liikeltä koskevat, en ole isommalta osalta tiennyt mitään. Suottehan kuitenkin minun tehdä muutamia muistutuksia?

— Aivan mielelläni, herra parooni. Olen siitä kiitollinen.

— Mitä ensin setääni tulee, näyte pitävän hänen pieniä heikkouksiansa aivan tärkeinä, unohtaan hänen muuten koko elämässään olleen miettiväisen miehen, joka todella, eikä ainoastaan puheenparreksensa, piti järjen johtoa ohjeensa.

— Se on totta, sen hän teki, ja minä olin usein tilaisuudessa kunnioittaa hänen terävää järkeänsä, hänen järkevää, hyödyllistä vaikutustansa. Mutta rohkenin äsken muistuttaa, uskon olevan sydämmen asian, ja siinä asiassa oli tällä muuten oivallisella miehellä vajavainen sija, niin muodoin myös heikkous, jonka tähden en moiti vastavarten häntä, koska se olikin koko aikakauden omituisuutta.

— Olemme saaneet maalikuvilla varustetun tarinan, — kuiskasi N:n rouva lähimmällensä, tohtori C:lle. — Saattepa nähdä, että nyt tulee opettavainen selitys.

— No, vaikkapa niinkin, — jatkoi parooni H. —, että olette teidän kannaltanne arvostelleet setääni oikein: luuletteko, assessorin hyvä, jonkun tytön, olkoonpa kasvatettu mihin mieli-alaan hyvänsä, olevan vapaa sydämmen hairauksista? Te itse päätätte onnetoman rakkauden ja vähän ylenmielellisen luonnonlaadun olleen syynä orpanani Matildan surkuteltavaan virheeseen. Milläpä oikeudella sekoitatte siihen uskonnollisia mielipiteitä? Eikö ole ollut tuhansittain nuoria tyttöjä, jotka ovat kantaneet hurskaiden nimeä ja kuitenkin antaneet omenkokiaien konsteilla itseänsä pettää? Ja jos Matilda olisikin ollut jumalinen, niin kuin näyte tahtoneen, eikö juuri hän, koska kerran luonteensa sellainen oli, olisi tullut vieh-

keiliäksi, tulematta kuitenkaan pyhäksi? Eikö hän muiden hullutustensa lisäksi olisi päähänsä saanut uskonvimman, joka on kaikista hullutuksista suurin?

— Herra parooni, — ja tätä sanoessansa punastui vanha assessorin, niin kuin innokas nuorukainen, — minä en tahdo työntää kellekkään omaa ajatustani. Minun vakuutukseni on että, jos kohta järki määrääkin tekojamme mitan, sydän kummin ohjaa koko elämämme. Tämä sydän on syvyys, jota ei kukaan ole mitannut ja jota ei mikään maallinen tunne voi täysin täyttää. Mätäkää siihen kaikki avut, kaikki himot ja halut, rakkauskin siihen luettuna, joka kuitenkin on kaikista voimallisin; antakaa kaikkien tunteiden, joiden päämäärä on tässä maailmassa, syöksyä sinne sisään ja koettakaa niillä täyttää tätä mittaamatonta syvyyttä! Noiden maallisten tarkoitusten takaa, jotka näyttävät käsittävän kaikki, sulkevan kaikki, — näiden takaa löydätte vielä salaisia loukkoja, tietämättömiä piilopaikkoja, joissa liikkuu jotakin, jota ette ymmärrä. Nämät salarotkot voivat laajentua taikka supistua elämän vaiheista ja vaikutuksista, sillä sydän on venyväisempi kuin kulta ja höyry. Tämä tuntematon jokin saattaa väliin piillä niin syvällä, ett'ette huomaa ettekä aaveksi sen olemista, mutta väliin se kuohuu reunoihin saakka ja väkisin vaatiin tydyttämistä. Nukkukaa, jos nukkua voitte, tämä jokin ei ole teitä estävä, ellei juuri epäselvänä unelmana; herätkää, niin olette sen taas löytävä sielunne pohjasta. Se toki aina siinä asuu, saavuttamattomana, voittamattomana; ja vaikkapa itseänne varustaisitte suurimmalla inhimillisellä viisaudella, vaikkapa asettaisitte tuhansittain terävimpiä järkenne takomia tutkaimia sitä vastaan, niin ette voi sitä paeta, ette kykene sitä hävittämään; se pysyy kuitenkin olentonne pohjassa. Tahdotteko minun teille sanomaan, mikä tämä tietämätön on? Se on ijankaikkinen elämä, jota ette voi tehdä

mitättömäksi, kun olette kuolematon henki, te niin kuin me kaikki; se on kipinä jostakin korkeammasta, joka on teille syntyperäistä, ja jota ette voi sammuttaa, kun se näkymättömänä sitoo teidän olentonne siihen alkuperään, josta olette tulleet, ja siihen loppuperään, johon joudutte. Oletteko lukeneet Schubertin ”Luonnontieteiden Yöpuolta,” kahdettatoista lukua; tulevaisen elämän voimista, jotka ovat nykyisissämme kätkeytyinä?

— En muistele sitä.

— Minä pyydän, lukekaa se kirja; se sanoo teille selvästi, mitä minä vain epäselvästi osaan siitä sanoa. Se selittää teille, kuinka se laki, joka sitoo koko luonnon jakson, aina jokaisessa olentojen ilmiössä, antaa toisen vajavaisemman liitoksen sisältää toisen ja täydellisemmän enteitä. Kiertotähdissä, maapallon muodostumisessa, kasvukunnassa, eläinkunnassa, kaikkialla näette ylevämmän olemis-muodon aavistavaisesti liittyvän alhaisempaan. Ylhäisemmät kasvilajit kantavat jo korkeamman elämän-enteitä kukoistuksensa kaipailevassa lemuksessa; jaloimmat eläinten-suvut näyttävät katsannossansa jotakin ihmisellistä, ja ihmisellä itsellään on lukemattomia kauniita, vaikka harvoin ymmärrettyjä heijastuksia lähin-tulevasta olemmasta. Oletteko nähneet, kuinka heikkomielisenkin eläimen-tapaiset, höperöt kasvot jalostuvat, ikäänkuin ihmistyvät kuoleman hetkellä? Oletteko koskaan nähneet taivaallista kirkastumisen loistoa kuolevan lapsen silmissä? On selvä, että tämä tietämätön ylevämpi tulee selvimmin ilmi muuttumisen hetkellä, vieläpä silloin hävittää tuota huonompaa olemisen muotoa. Mutta sama ylevämpi säkenöittää esiin kaikkialla elämässä, neron korkeimmissa ilmiöissä, ja typerimmän hämärissä aavistuksissa, — ainoastaan niin, että mikä tulevasa elämässä on nouseva ylös ihan itsetietävänä voimana ja kukkana, se ilmautuu täällä käsittämättömänä, ei koskaan tytyväisenä kaipauksena,

ikään kuin tuo kummallinen, selittämätön kevään-tunto, joka väliin valloittaa meidät sydäntalvella. Tämä halu, herra parooni, on sydämmemme vajavainen paikka, joka katsellessansa yhä eteenpäin ei täyty milloinkaan ajallisista tarkoituksista. Ja kuitenkin etsii se alinomaa täytettä ja tydyttämistä. On vain yksi, joka voi sen täysin täyttää, ja se on sen oma alkulähde, ijankaikkinen elämä Jumalassa. Missä sitä ei ole, siinä haperoitse toivomme pimeydessä, ja pimeydessä kohtaa sitä toinen maailma, kummitusten joukko, joilla uskonnon kanssa on se yhteys, että nekin ovat olentoja toisesta piiristä, varjoja tulevasta elämästä. Näihin tarttuu nyt haperoiva toivomme, luullen niissä löytäneensä ijankaikkisen päämääränsä. Mutta hän pettyy: nämät varjot ovat vaan maallisen olomme heikkoja heijastuksia, saman maailman haamuja kuin me itsekkin, ja sen vuoksi voimattomia, hui-kentelevia olentoja niinkuin me itsekkin, kykenemättömiä selittämään olemisemme pulmaa eli samuttamaan henkemme määrätöntä janoa.

— Nyt, herra parooni, — lisäsi assessori totisena, — olen vastannut kysymyksiinne taitoni mukaan. Minun vakuutukseni on lyhyesti sanoen, että jokainen tyhjä paikka ponnistelee täyttyäkseen. Perinpohjainen uskottomuus on mahdotonta: joka ei usko Jumalaan, sen *täytyy* uskoa kummituksiin.

— Mutta te uskotte molempiin, te herra assessori! — virkkoi pilkalla tohtori C., aikoen kääntää puhetta leikkillisemmälle uralle.

— Suokaa anteeksi, herra tohtori, — vastasi vanhus, — te te'ette vaan, mitä tuhannet muut tekevät: te sekoitate uskon ja taikauskon. Minä uskon *henkiin*, kun se on itsestensä tietty seuraus sielun kuolemattomuudesta. En myöskään tahdo monen uskottavaa todistusta vastaan kieltää niiden erinomaisissa tilaisuuksissa tulevan luonnollisten aistimiemme huomattaviksi, ja tulee minun

muistuttaa tässä että, jos yhdeksänkymmenettäkin sellaista tapausta on näön hairauksia eli petosta, ja ainoastaan yksi ainoa sitä laatua, jota ei käy kieltää, niin tämä yksi ainoa on riittävä todistamaan teko-asian oikeutta ja peruuttamaan vastalauseet. En minä sentähden usko *taikoja*, herra tohtori, saati sokeata sallimusta — siis en pelkää kolmeitoista lukua pöydän ympärillä enkä karta ristissä olevaa oljenkorrtta, en usko onnea tai onnettomuutta määrä-päivinä, en koputtavia henkiä enkä muuta sellaista, jolla ei voi ihmisellisessä tai jumalallisessa katsannossa olla mitään järjestälistä merkitystä.

— Ei, lopettakaa kaikella muotoa, nyt alatte pettyä itse sanoissanne! — huudahti ryökinä M. ja nosti varoittaen etusormensa, — mitä mieltä on siinä: te uskotte henkiä olevan, vaan ei koputtavia henkiä? Saadaanpa nähdä hyvän assessorin viimein tohtivan epäillä itse Home'akin!

— Ja pyhää psykografia! — kuiskasi tohtori C., vilahdaen isäntäämme.

— Niin, kunniani, — virkahti parooni H., — assessoria täytyy vetää oikeuteen väärä-uskoisuudesta. Enkö ole sanonut, että minä viimein olen oikeauskoisin koko kunnioitettavassa seurassa?

— Koputtajahenget ovat lyiveitä ja Home ilveiliä, — vastasi assessori lyhyesti.

— Oh, — sanoi N:n rouva, — älkää uskoka, assessori, että pääsette mahtisanoilla! Home'a ilveiliäksi! Sehän on valtio-kavaltamista!

— Sanokaa majesteetin rikosta! — korjasi tohtori C. — Muistellessamme, mitä tapahtui talvipalatsissa ja Tuileriissä . . .

— Todistusta! Todistusta! — vaati parooni K.

Assessori naurahti. — Täytyykö minun toistamiseen sanoa, — sanoi hän, — henkien piirillä olevan lakinsa yhtä hyvin kuin luonnonkin? Onko hullumpaa hulluutta kuin uskoa kuolleiden, vieläpä viisaimpienkin ja parasten maan päällä eläneiden

henkien — vieläpä herramme ja vapahtajammekin, jota myös on kutsuttu naputtavilla pöydillä, — uskoa niiden olevan aina valmiita tottelemaan joka miehen hassuja mieleen-juolahtamia ja vastaamaan kaikenlaisille itseviisaille, ja luonnoltansa ilettävälle ihmisille, joidenka päähän pöllähtää huvitella itseensä jonakuna iltana muun ajanvietteen puutuessa? Olen hiljan lukenut Horming'in kirjeen "kuolemattomasta Heine'stä," jota on ruotsinkin kieleen kääntämällä kunnioitettu. Heine juttee siinä henkien maailmasta mitättömmimpiä juttuja, jommoisia joka jokseenkin sukkela koulupoika taitaisi itse päästään sepitellä. Se on kurjinta ilveilystä mitä minä olen lukenut, ja olen kuitenkin lukenut sellaista jokseenkin.

— Niinmuodoin pidätte Hornung'in sekä Home'n pettäjinä.

— Ilveiliöinä, ei pettäjinä, sillä luultavasti itse uskovat ilmiöiden olevan tosia. Home on epäilemättä eriskummainen ihminen. Hänellä on hyvin paljo maneitillistä voimaa, joka eräissä kohdissa, jolloin hermojen vaikutus on kivun kiihdyttämänä, vaikuttaa voimakkaasti muihin ihmisiin. Tällä maneitillisellä eli, jos niin tahdotte, myötätunteisella voimalla voi hän toisissa herättää tunteita ja mielikuvia, jotka ovat sinneet hänessä itsessään; — muutamissa aivan heikkoja, mutta toisissa niin voimakkaita, että vaikuttavat näkö-, kuulo- ja tunto-hermoihin. Home'n haaveet ovat näiden ihmisten aistimien huomattavina: he näkevät ja tuntevat käsiä ilmassa; kuulevat säveliä rumputettavan ikkuna-ruuduilla; taikka soitettavan suljetussa pianossa; näkevät huonekaluja ja ihmisiä nostettavan ja muutettavan sekaisin; luulevat itsensä nostetuiksi paikalta ja joutuvat lukemattomien vehkeiden viipperöiksi. Kaikessa tässä on vain sen verta petosta, että Home valitsee heikkohermoisia ihmisiä ja eroittaa pois vahvemmat, jotka hän tottuneilla silmillään heti tuntee. Muu-

ten on kaikki vain haaveen ilveitä ja yhtä vähän varsinaisia henkiä, kuin unemmekaan.

— Te luulette siis Rödler'inkin . . .

— Rödler oli Home'n edellä käviä, ei parempi eikä pahempi. Rödler'kin tarvitsi pimeyttä ja sydän-yötä kiihoittaaksensa haavetta. Hornung'in Heine näytti itseänsä ainoastaan ikkunoiden ollessa verhossa, eikä sallinut tähtienkään valoa.

— Assessori kulta, — alkoi parooni H. vähän mieli-pahoissansa, — kaikki nämä ovat arvelmia, eikä todistuksia. Minä tunnen Home'n omasta kokemuksestani. Ja jos tahtoisitte ilman edeltäkäsin päättämättä oppia tuntemaan psykografia, niin te, tässä tilassa epäuskoinen, tulisitte toiseen päätökseen.

— Olkaa niin hyvä ja sanokaa ajatuksenne psykografista, — kehoitti tohtori C pilkistäen silmiänsä.

— Minun ajatukseni on, että koputtavat hengen ovat yhtä vähän henkiä, kuin Home'n kädet, ja että niiden sikiö, psykografi, yhtä vähän kuin minun uneni on henkien sanalennätin. Onpa kyllä paljo, että sillä ilmiöllä on joku rahtu totuutta. Psykografin viisari liikkuu samalla hermoivoimalla, joka panee pöydät eli mitkä muut kappaleet hyvänsä liikkumaan, mutta psykografilla on se etu, ett'ei ole niin liian ilveiltävä kuin pöytätanssi. Tämä hermovoima joka on, huomataksaa se, luonnollinen ilmaus, vastaan-ottaa vaikutusta meidän yhteen ko'otuista ajatuksistamme, vieläpä toisinaan hämäristä, tuskin havaituista mielihuomioistammekin, ja se johdattaa tämän vaikutuksen viisarihin, joka viittaa kirjaimihin, ja sillä tavalla kykenee vastaamaan kysymyksiin. Vielä päälliseksi, nämät vastaukset saattavat ilmoittaa ei ainoastaan psykografian-käyttäjän vaan myös, maneerillisen yhteyden kautta, muiden läsnä-oliain ajatuksia ja mieliä. Mutta sitä enemmän ne eivät

ilmoita, eivätkä ole mitään muita hengellisiä olentoja kuin niitä, jotka oleskelevat haaveissamme. Kaikki nuo vastaukset, joita uskotellaan Aatamin, Noan, Aaprahamin, Aleksanteri Suuren, Sokrateen, Platonin, Cæsarin, Napoleon'in, Heine'n y. m. antavan, ovat jonkun saapuvilla-olijan ennen miettimä ja vallan saamattomia sanomaan meille muuta kuin omia mielikuviamme. Tuostapa kaikki ne mitättömät, mielettömät, usein valheen-sekaiset, väliin ruokottomatkin sanat, joita nuo luulohenget sanovat meille psykografilla, ja johon on lukematomia todistuksia, joita spiritualistat ajavat takaa niin kuin ihmetöitä, rohkeasti kieltäissänsä, mitä eivät ymmärrä Jumalan ilmestyneessä sanassa. Suokaa anteeksi, herra parooni; mutta miksi ette tydy siihen ihmeeseen, jous psykografi kieltämättä on jo luonnon ilmiönä? Eikö ole kyllin kummallista, että tuo puunkappale kuvailee ajatusta? Miksi tahdotaan tehdä ja pitää sitä taikana, luulleen sen ilmi tuovan ijankaikkisia, käsittämättömiä asioita?

— Mutta tuo kaikki ei ole vielä todistuksen tapaistakaan.

— Vielä kerran, suokaa anteeksi, tässä vaaditte todistusta ja toisen kerran uskotte vallan vahvasti Sokrateen hengen antautuvan jokaisen narrin käskettäväksi, ikään kuin langallinen leikki-nukke. Mutta ehkä taidan tuoda teille sellaisen todistuksen. Tahdotteko olla niin hyvä ja tuoda psykografinne ja panna sen sanomaan, mihin valta-neuvos H. vainajan kuitti on joutunut.

— Suokaa meille se huvitus! — rukoili muukin seura.

Vähän estellen, ettei tässä ollut sopivaa ”hengen-välittäjiä” myöntyi isäntämme tuomaan esiin psykografinsa. Nuori, hiljainen tyttö neulomapöydän vierestä laski meidän pyydettyämme käntensä viisarille, ja nähtiin koetellessa hänen olevan, spiritualistien taide-kielen mukaan, varsin hy-

vän välittäjän. Hänen silmänsä sidottiin, kuittia kysyttiin, ja assessori meni toiseen huoneeseen, ettei, kuten hän julkisesti tunnusti, ollenkaan hänen vaan ainoastaan muiden läsnäolijain ajatukset tulisivat ilmi psykografin kirjoituksella.

Seura katseli tätä pientä puunkappaletta, muutamat ihmetellen, muutamat pilkaten, kaikki uutehkaasti. Parooni H. piti asiaa tärkeänä ja katseli tarkasti että kaikki oli niin kuin piti oleman.

Alussa liikkui viisari vitkallisesti, epävakaisesti eikä tahtonut seisahtaa millekkään kirjaimelle. Parooni H. päätti sen tulevan siitä, ettei tehty kysymyksiä järjestyksessä ja sanoi selkeästi: *Tahdotko vastata meille?*

Viisari seisahtui T:n, sitt A:n, H:n, D:n, O:n ja N:n päälle. Tässä oli siis myöntävä vastaus.

— *Kukapa vastaa?* — Kysyi parooni H. juhlaallisesti.

Viisari alkoi nyt vähitellen liikkua yhä liukkaammin, ja tohtori C:lle, joka pilkallisesti hymyillen kirjoitti kirjaimet paperille, kävi työlääksi seurata ja merkitä sen liikunnoita. Kaikki toiset tarkastivat pöytäkirjaa, ja lukeissa kirjaimia yhteen nähtiin monen ihmeeksi ja hämmästykseksi niiden tekevän sanat: „*Minä, Kaarlo Fredrik H:n henki*” (liikanimi täydellisenä).

— Mutta tämä on petosta! — huusi tohtori. — Te näitte kirjaimet!

— Minä en näe mitään, — vakuutti nuori tyttö viattomasti.

— Meidän täytyy uudistaa koetus.

— Olkoon menneeksi, — vastasi parooni H. Huivi sidottiin vielä tarkemmin välittäjän silmille, ja päälliseksi asetettiin kynttilän varjostin niin, että peitti kirjaimet häneltä. Kysyttiin uudestaan. Sama vastaus, sanasta sanaan, kirjaimesta kirjaimeseen.

Epäiläit seurassa hämmästyivät. N:n rouva

rouva kalmistui; pieni pisteliäs ryökinä M. tunsisydän-alustansa kipeäksi.

— *Jos olet setäni henki,* — jatkoi nyt parooni H. juhlaallisesti ja liikutettuna, — *niin sano meille kuinka on sen kuitin laita, joka eläessäsi oli sinulle niin tärkeä.*

Kaikki odottivat ylen kiihoitettuna vastausta, jota ei myöskään kauan tarvittu varrota. Tohtori C. kirjoitti epäillen jokaisen kirjaimen, josta saatiin ensiksi sana: *Quitti.*

— Mitä tämä on? — nauroi tohtori. — Valtioneuvos vainaja kirjoitti siis *kuitti*-sanana Q:lla.

— Eikö sitä kirjoiteta Q:lla? — kysyi nuori tyttö teeskentelemättä.

— Aha, te näette, huomaahan sen selvästi! — huudahti epäiliä.

— En, totta tosiaan, näe hiukkaakaan, — vakuutti välittäjä.

Sen nähtiin pian olevan vallan mahdotonta. Kysyttiin uudestaan ja nyt näkyi sama sana K:lla kirjoitettuna. Vastaus oli: „*Kuittia ei ole milloinkaan ollut. Minä olin petetty*”.

Katselimme toinen toistamme. Tätä todistusta vastaan ei ollut mitään muistuttamista. Epäily vaiken. Tohtori C:llä ei ollut munta neuvoa, kuin syyttää läsnä olioita olevan salaliitossa. Hänen oli kuitenkin työstä pysyä syytöksessänsä; sillä rouvasihmiset alkoivat taintua, parooni H. oli kalman kalpea, ja saapuvilla oliat nähtävästi totisina.

Assessori kutsuttiin sisään ja hän kysyi tyvenesti, minkälainen vastaus oli.

— Se on sellainen, — vastasi parooni H. juhlaillsehti riemuiten, — että, assessori kultani, nyt olette tulleet vallan pulaan. Kas tässä! Setäni henki on itse ilmoittanut meille, ettei kuittia ole milloinkaan ollut.

— Mutta sittenhän setänne henki olisi valehtelia, — sanoi assessori.

— Kuinka? Valehtelia? Mitä sillä tarkoitatte?

— Minä tarkoitan, että kuitti on ollut ja on vielä. Tapaus oli lyhyesti tällainen. Pitäessänne kalunkirjoitusta valtioneuvos H. vainajan jälkeen, arvostelin muiden muassa vanhat kuvatkin ja otattin ne alas tomutettaviksi. Sattumalta äkkäsin siinä muutamia kellastuneita papereita pistettyinä kehän ja itse taulun väliin, luullakseni sen vuoksi, kun hehä siltä kohtaa oli vähän väljä, ja nyt juolahtui kuitti mieleeni. Tutkin paperit ja löysin kun löysinkin tuon kadonneen todistus-kirjan, mutta kun se ei enää ollut tarpeellinen, pistin sen takaisin siihen tavattomaan piilopaikkaan, josta ei kukaan ennen sitä arvannut hakea. Luulen sen olevan siellä vielä nytkin; tahdotteko katsoa sinne?

Parooni H:n isän-isän kuva valkoisin perukkienensa otettiin alas. Paperit olivat vielä pistettyinä kehän ja taulun väliin, ja niiden seassa yksi tällainen:

”Hallitus-komissariukselta vapaaherra Carl Fredrik H:lta olen vastaan-ottanut vuosien 1808 ja 1809 rästit Uudenmaan ja Hämeenlinnan läänistä, tekevät 34,654 ruplaa 8 kopeikkaa venäjän hopeata (numerot ja kirjaimet) sekä 49,298 riksiä 12 killinkiä 8 äyriä ruotsin valtakunnan velkara-haa, joka kuitataan. Hämeenlinnassa 8 p. Marraskuuta 1810.

Joseph P.,
rätmestari.“

— Mitä sanotte tästä, herra parooni? — kysyi assessori. — Setänne henki on nyt joko vastannut psykografin kautta, ja on siis valehdellut asiassa, jonka hänen nyt pitäisi tietämän, mikä ei suinkaan sovi yhteen hänen luonteensa ja kunniansa kanssa. Taikka on tuo luultu henki, samaten kuin kaikki koputtavat henget ja psykografin vastaukset, ollut teidän ja läsnä-oliain haaveiden siittä-mä ja sen valheellisen vastauksen synnyttämä, jonka Rödlerin valehenki kerran antoi sedällemme. Kuulen teidän mieltävän jälkimmäiseen selityk-

seen ja tässä olen siis täyttänyt pyyntönne ja antanut vaatimanne todistuksen.

— Saatatte olla oikeassa, — vastasi parooni H.

— Varookaa vaan itseänne, herra assessori, — nauroi tohtori, — heittävästä ensimmäistä kiveä hengen päälle. Muistatteko Lappalaisvaimon ennustusta, että valkotukkaisen herran piti tuoman kuitti jällensä? Kas siinä, te olette solmittu, te olette uskoneet noitaan.

Vanha mies hymyili. — Niin, — sanoi hän, — kuka meistä on vapaa kuolevaisten heikkouksista? En minä, minä kaikkia vähimmin! Vaan etsikäämme maan sumuissa edellä kaiken kumminkin ijankaikkista totuuta!

— Mitä? — lisäsi hän vilahtaen kelloonsa. — Jo puoli yksitoista! — Ja tämä oli ensikerta, jolloin muistettiin assessori L:n viiptyneen yli kellon-lyönnin.

Helsingissä,

Theodor Sederholmin kirjapainossa, 1869.

Näytetty: *L. Heimbürger.*

Hinta: 75 penniä.